

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Можайская средняя общеобразовательная школа»

<p>«Рассмотрено» на заседании МО учителей гуманитарного цикла Протокол № <u>1</u> от «<u>30</u>» <u>08</u> 2023 г. руководитель МО <u>Иванова Д-Х. Б-Д.</u> / <u>Иванова Д-Х. Б-Д.</u> /</p>	<p>«Согласовано» заместитель директора по НМР <u>Ганжурова Д.С.</u> /Ганжурова Д.С./ « 01 » сентября 2023г.</p>	<p>«Утверждаю» Приказ № <u>616</u> от « 01 » <u>09</u> 2023г. директор МБОУ «МСОШ» <u>Цыбиков Э.Б.</u> /Цыбиков Э.Б./</p>
---	--	--

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родному (бурятскому) языку
(указать предмет, курс, модуль)

Класс 8

Количество часов в год 102

Учитель Ганжурова Дарима Солбоновна

Можайка
2023

БУРЯАД ХЭЛЭН - VIII КЛАСС

Тайлбари бэшэг

1. **Буряад хэлэ заалгын зорилгонууд.** Нургуулийн шухала зорилгонь хадаа ургажа ябаа үетэндэ эрдэм болбосоролой үндэһэ нууриие гүнзэгыгөөр ба бата бэхээр үгэхэ, тэдэниие практика дээрэ хэрэглэхэ дадалтай ба шадабаритай болгохо, материалистическэ үзэлтэйгөөр хүмүүжүүлхэ гэхэн юм.

Нурагшадай буряад хэлэ үзэлгэ хадаа оршон тойронхи ажабайдалые ойлгоходонь мүн ород хэлэ болон бэшэшье предметүүдые үзэхэ хэрэгтэнь ехэ туһа хүргэдэг.

Түрэлхи хэлэндэ, тэрэнэй үүргэдэ нурагшадай һонирхолые саг үргэлжэ дээшлүүлжэ, тон дуратайгаар хүмүүжүүлхэ шухала. Тиигэхын тула буряад хэлэнэй баялигы, тэрэнэй уран аргуудые – зэргэсүүлгэ, эпитет, метафора гэхэ мэтые хэшээлдэ хэрэглэхэ, тэдэниие нурагшадай хэлэлгэдэ хэрэглүүлжэ нургаха. Тиихэтэе хамта түрэлхи хэлэ заахадаа, нурагшадта гүнзэгы, бата бэхи эрдэм болбосорол олгохо хэрэгтэй.

Буряад хэлэ заахадаа, багша болбол теорическэ асуудалнуудта тусхай анхарал хандуулха: абяанай болон үгын анализда, үгын бүридэлдэ, хэлэлгын хубинуудта, мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холболгодо, мэдүүлэлэй байгуулгада, бэшэгэй вснягта холбоотойгоор зааха ёһотой. Тиихэдэ мэдүүлэл соо үгтэһэн хэлэлгын хубинуудай хоорондохи холбоо, бэе бэеһэ дулдыданги байһые ойлгуулха. Жэшээлхэдэ, глагол үзэхэдөө, тэрэнэй юун тухай хэлэһые, тодорхойлһые ойлгуулха. Хэрбээ «Доржо сэбэрхэнээр бэшэжэ байна» гэжэ мэдүүлэл үгөө һаа, энэ мэдүүлэлэй хэлэгшы, тэрэнэй гаралгы, юун тухай хэлэгдэһые элирүүлхэ болоно. Мүн тиихэдэ ямарханаар бэшэжэ байһыень элирүүлхэ үгэ (сэбэрхэнээр) дээрэ тогтохо болоно. Багшын шухала зорилгонуудай нэгэниинь хадаа нурагшадые алдуугүйгөөр, зүбөөр бэшүүлжэ нургаха болоно. Бэшэгэй дүримүүдые, сэглэлтын тэмдэгүүдые үзэхэдөө, нурагшад зүбөөр ойлгоод, тэдээнэ алдуугүйгөөр хэрэглэжэ нураха ёһотой.

Буряад хэлые литературатайнь нягта холбоотойгоор зааха хэрэгтэй. Тиихэдэ литературын хэшээлдэ үзэһэн уран зохёолой хэлэ, найруулга, холбоо үгэнүүд, оньһон болон хошоо үгэнүүд, зэргэсүүлгэнүүд, зохид мэдүүлэлнүүд, богонихон текстнүүд гэхэ мэтэ хүдэлмэринүүд дүүргэгдэхэ ёһотой

2. Хэлэлгэ хүгжөөлгэ ба тэрэнэй зорилгонууд

а) Литературна хэлэндэ нургалга. Абяануудые, үгэнүүдые, мэдүүлэлнүүдые зүбөөр нэрлэхэ, үгүүлхэ, интонацитайгаар хэлэхэ, уншаха болоно. Мүн тиихэдэ мэдүүлэл соо хэрэглэгдэһэн үгэнүүд нуури байраяа зүбөөр олоһон, удхынгаа талаар тон тааранги байха ёһотой. Литературна хэлэндэ нурагшадые нургажа байхадаа, багша болбол тэдэнэй нютагай хэлэнэй алдуунуудые усадхажа байха зэргэтэй. Тиихэдэ зурагшадта хэлэжэ байха шухала: манай нютагта энэ абяае гү, али үгы иигэжэ үгүүлдэг, литературна хэлэндэ тэрэ абяан ондоогоор үгүүлэгдэдэг хэлэгдэдэг.

б) Нурагшадай үгын нөөсые арьбажуулга ба мэдүүлэл зохёолгы хүгжөөлгэ

Уран зохёол, сонин, сэтгүүлнүүдые уншадаг нурагшын хэлэн тодо сэбэр, үгэ баянтай, мэдүүлэлнүүдые зүбөөр найруулха дадалтай байдаг. Хүшэр удхатай үгэнүүдые ойлгуулжа хэрэглүүлхэ шухала, словарна хүдэлмэри хэшээл бүхэндэ эмхидхэгдэжэ байха ёһотой.

в) Холбоо хэлэлгэдэ нургалга. Нурагшад болбол буряад хэлэнэй грамматика үзэжэ байхадаа, упражнени дүүргэхэдэ, изложени болон сочинени бэшэхэдэ, үгэнүүдэй удхы, тэдэнэй холбоо зүбөөр хэрэглэжэ нураха ёһотой. Тиихэдэ тэдэнэр изложениин гү, али сочинениин темые зүбөөр шүүмжэлхэ, гол удхыень зүбөөр ойлгохо, түсэб зохёохо. Тэрэнэйнгээ үндэһөөр гуримтайгаар, хэлэнэй материал хэрэглэн, зохёолгоёо бэшэхэ.

Нурагшадай хөөрэлдэлгэдэ (монологическа, диалогическа) тусхай анхарал хандуулха. Нурагша болбол хараһан киногоо, уншаһан номоо, һонирхоһон юумээ эли тодоор, һонирхолтойгоор хөөрэжэ шадаха ёһотой.

Мүн тиихэдэ хоёр нурагшад хоорондоо зохидхоноор хөөрэлдэжэ нураха уялгатай. Хэлэлгэ хүгжөөлгэтэй уран гоёр уншалга, мэдүүлэлэй интонации ажаглалга нягта холбоотой.

г) Уран гоёр уншалга. Холбоотой текстые нурагшад уран гоёр уншаха дадалтай, шадабаритай болохо ёһотой. Текст сохи үгэнүүдые тодоор үгүүлхэ, удаан ба түргэн үенүүдые илгаруулха, мэдүүлэлнүүдэй эхиндэ ба һүүлдэ дуугаа шангадхахагү, али намдуу болгохо, удхын сохилто илган

олохо, хэлэхэ гү, алиуншаха юумжээ хоолойngoо аялгаар зүбөөр дамжуулан гаргаха шадабари, дадал хүгжөөлгэдэ анхарал хандуулагдаха ушартай.

Уранаар уншалгын дүршэлнүүд буряад хэлэнэй ба литературын хэшээлнүүдтэ саг үргэлжэ бэхижүүлэгдэхэ ёһотой: дүүргэгдэхэ даабаринуудтай мэдүүлэлнүүд, текстнүүд үзэгдэжэ байһан зохёолнуудһаа абтаһан байха зэргэтэй.

2. Программын байгуулга ба удха

VIII КЛАСС (102 час)

Дабталга (5 час)

Холбуулал (13 час)

Холбоо үгэнүүд, тэдэнэй илгарал.

Холбоо үгэнүүдые хэлэлгэдээ зүбөөр хэрэглэжэ һуралга. Олон янзын (синонимичнэ) холбоо үгэнүүдые хэлэлгэдээ хэрэглэхэ шадабаритай болголго.

Мэдүүлэлнүүд (7 час)

Олон янзын (юрэ хөөрэхэн, асууһан, идхәһан, шангадхәһан) мэдүүлэлнүүд.

Тэдэнэй илгаанууд ба сэглэлтын тэмдэгүүд.

Удхын сохилто.

Удхын сохилто ба үгэнүүдэй һуури байра хэрэглэжэ, мэдүүлэлэй шухала үгэ илгаруулан хэлэжэ һуралга.

Юрын мэдүүлэл (23 час)

Юрын ба орео мэдүүлэл тухай ойлгосо. Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоо. Мэдүүлэлэй гэшүүд. Юрын мэдүүлэлнүүдэй илгарал. Дутуу мэдүүлэл.

Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд (4 час)

Нэрлүүлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Нэрлүүлэгшые заагша.

Хэлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Нэрэ хэлэгшэ ба глагол хэлэгшэ. Хэлэгшын холболто. Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрой хоорондо зурлаа табилга.

Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрые холбоһон үгын үгы байхадань, тэрэниие зүбөөр хэлэлгэ, уншалга.

Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд (21 час)

Элирхэйлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Хабсаргалта, тэрэнэй илгарал.

Нэмэлтэ. Сэхэ ба косвенно нэмэлтэ.

Ушарлагша, тэрэнэй илгарал. Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй байра.

Юрын гэшүүдые хэлэлгэдээ зүбөөр хэрэглэжэ һуралга. Нэмэлтэ, элирхэйлэгшын орондо таараха синонимуудые хэрэглэлгэ.

Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд (2 час)

Нэгэ түрэл гэшүүдэй илгаанууд.

Холбоһон, зүрилдүүлһэн, илгәһан союзуудаар холболдоһон нэгэ түрэл гэшүүд.

Дуунай аялгаар холболдоһон нэгэ түрэл гэшүүд.

Хэдэн зэргэлээ нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд.

Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэл доторхи хамтадхәһан үгэнүүд. Хамтадхәһан үгэнүүдтэй нэгэ түрэл гэшүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүдые нугалбаритайгаар хэлэжэ һуралга. Эдэ мэдүүлэлнүүдтэ сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр табиха шадабаритай болголго.

Хандалгатай, оролто үгэнүүдтэй, междометинүүдтэй мэдүүлэлнүүд (2 час)

Хандалга тухай үзэһыень дабталга.

Мэдүүлэл дотор хандалгын һуури. Хандалгые дуунайнгаа аялгаар илгалга ба хандалгын сэглэлтын тэмдэгүүд.

Оролто үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүд, оролто мэдүүлэлнүүд.

Оролто үгэнүүдые ба оролто мэдүүлэлнүүдые дуунайнгаа аялгаар илгалга.

Оролто үгэнүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд, оролто мэдүүлэлнүүдые запятой, зурлаа, хаалтаар илгалга.

Хэлэхэн һанал бодолдоо хандалгаяа оролто үгэнүүдэй туһаар гарган харуулжа шадалга.

Хандалгатай, оролто үгэнүүдтэй, междометинүүдтэй мэдүүлэлнүүдые зүб нугалбаритайгаар хэлэхэ шадабаритай бололго. Эдэ мэдүүлэлнүүдтэ сэглэлтын тэмдэгүүдые табиha шадалтай болголго.

Тусгаарлагдаһан гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд (1 час)

Тусгаарлалга тухай ойлгосо. Тусгаарлагдаһан гэшүүдые дуунайнгаа аялгаар илгалга.

Хабсаргалта тусгаарлалга, тэрэнэй сэглэлтын тэмдэг.

Мэдүүлэлэй гэшүүдые, тодо болгоһон үгэнүүдые тусгаарлалга.

Тусгаарлалгын сэглэлтын тэмдэгүүд.

Тусгаарлалгатай, хабсаргалтатай мэдүүлэлнүүдые нугалбаритайгаар хэлэжэ, уншажа һуралга.

Тусгаарлагдаһан гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүдые зүбөөр үгүүлхэ шадабаритай болгохо. Иимэ мэдүүлэлнүүдые алдуугүйгөөр бэшэхэ дадалтай болгохо.

Дахуулалнуудтай мэдүүлэлнүүд (10 час)

Юрын ба бээ даһан причастна болон деепричастна обородуудтай мэдүүлэлнүүд. Тэдэнэй аялга нугалбари ба сэглэлтын тэмдэгүүд.

Дабталга (5 час)

Юрэ хөөрэхэн ба асууһан мэдүүлэлнүүдэй илгаанууд. Тэдэнэй олон янза байһаниинь.

Олон янзын союзуудаар холболдоһон нэгэ түрэл гэшүүд.

Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари.

Хандалгатай мэдүүлэлнүүдые дуунайнгаа аялгаар илгалта, тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Тусгаарлалгатай мэдүүлэлнүүдые дабталга.

Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ (10 час)

3. Буряад хэлээр һурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ

нормонууд

1. Нурагшадай аман харюунуудые сэгнэлгэ

Грамматикаар нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал элирүүлхэ аргуудай нэгэн хадаа аман асуудал болоно.

- Нурагшадай аман харюу сэгнэхэдээ, иимэнүүд юумэнүүдтэ анхаралаа хандуулха:

- харюуны зүб гү, дүүрэн гү;

Үзэхэн материалаа хэды шэнээн ойлгооб;

- үгэ хэлээ хэр зэргэ зүб найруулжа харюусанаб;

- мэдүүлэлнүүдые найнаар зохёожо, мэдүүлэлнүүд соо сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр табижа үгэнүүдые алдуугүйгөөр бэшэжэ, грамматическа шүүлбэри зүбөөр хэжэ шадана гү;

Нурагшын өөрын зохёоһон мэдүүлэлнүүдэй стиль зүб гү.

Аман харюунуудые сэгнэхэдээ, иимэ эрилтэнүүдые баримталха:

«**5**» сэгнэлтэ, хэрбээ нурагшын шудалан үзэхэн материала хүсэд дүүрэнээр мэдэхэ, тодорхой найнаар найруулжа, хэлэн тухай йолгосонуудта зүб тодорхойлгонуудые үгэжэ, һанамжаяа үндэхэ баримтатай болгожо, өөрынгөө зохёоһон жэшээнүүдые харуулжа, материалайнгаа удаа дараа алдангүй, литературна хэлээр, эли тодоор дамжуулжа шадаха байхадань табиha.

«**4**» сэгнэлтэ, хэрбээ нурагшын харюу «**5**» сэгнэлтэдэ табигдадаг эрилтэнүүдые хангамаар аад, зүгөөр 1-2 алдуутай, багшын ажаглаһанай хойно, трэнээ өөрөө заһажа, найруулан хэлэхэдээ, удаа дараагай ба хэлэнэй 1-2 алдуу гаргаһан байхадань табиha.

«**3**» сэгнэлтэ, хэрбээ нурагшын темын гол зүйлнүүдээр мэдэхэ ба ойлгохо байһанаа харуулһан, теэд материала хүсэд дүүрэн бэшээр найруулһан ойлгосонуудайц, тодорхойлгодо гү, али дүримүүдэй формулировкадо тодо бэшэ зүйлнүүдые гаргаһан, һанамжануудаа үндэхэ баримтатай болгожо ба өөрынгөө жэшээнүүдые үгэжэ шадаагүй, материала удаа дааагүйгөөр найруулһан, хэлэнэй талаар алдуунуудые гаргаһан байхадань табиha.

«**2**» сэгнэлтэ, хэрбээ нурагша үзэхэн материалайнгаа ехэнхи хубиие мэдэхэгүй, тодорхойлгонуудай ба дүримүүдэй формулировкадо удхыень хазагайруулһан, материала ойлгожо ядангяар, гуримгүйгөөр найруулһан байхадань табиha.

«1» сэгнэлтэ, хэрбээ класстаа шудалан үзэжэ байһан материала һурагшын оройдоо мэдэхэгүй гү, али ойлгохогүй байһанаа харуулхадань табиha.

Хангалтатай сэгнэлтэ «5», «4», «3») нэгэ доро үгтэһэн харюугай түлөө (һурагшын бэлэдхэл шалгалгада тусхай саг үгтэһэн байхадань) табигдахаа гадна, мүн таһалдаһан, бүхэли урогой турша соо һурагшын үгтэһэн хэдэн багашаг харюунуудай түлөө хамтаруулан табигдаха.

8-дэхи классай словарна диктантын тоо имэ байха:

8 – дэхи класста – 30 -35 үгэ

Шалгалтын словарна диктант сэгнэхэдээ, имэнүүд сэгнэлтэ табиha:

«5» сэгнэлтэ алдуугүй диктантын түлөө табиha.

«4» сэгнэлтэ 1- 2 алдуутай диктантын түлөө табиha.

«3» сэгнэлтэ 3 -4 алдуутай диктантын түлөө табиha.

«2» сэгнэлтэ 7 алдуутай диктантын түлөө табиha.

Олон алдуутай диктантын түлөө «1» сэгнэлтэ табиha.

Шалгалтын диктантнууд. Текстнүүдые бэлдэхэдээ, тэдээн соонь һурагшадай үзэһэн темээр – 3-һаа доошо бэшэ бэшэгэй дүрим болон сэглэлтын тэмдэгүүд байха зэргэтэй. Урид үзэһэн бэшэгэй дүримүүд ба сэгнэлтын тэмдэгүүдһээ гол шухалыень оруулха. Тиихэдэ 1- 3 ондо ондоо янзын дүримүүдые оруулалсаха.

Диктант нэгэл тэмдэгээр сэгнэгдэдэг.

«5» сэгнэлтэ алдуугүй бэшэһэн, үгышье һаа, шухула бэшэ нэгэ бэшэгэй дүримөөр гү, али шухала бэшэ нэгэ сэгнэлтээр алдуутай байһан хүдэлмэрийн түлөө табигдаха.

«4» сэгнэлтэ диктант соо 2 бэшэгэй ба 2 сэглэлтээр алдуутай байһан гү, али 1 бэшэгэй дүримөөр, 3 сэглэлтээр алдуутай байһан гү, али бэшэгэй дүримөөр алдуугүй аад, 4 сэглэлтээр алдуутай байһан хүдэлмэрийн түлөө табигдаха. Мүн «4» сэгнэлтэ гурбаншье бэшэгэй дүримөөр алдуутай (хэрбээ тэдэнэй дунда нэгэ янзын алдуунууд) байгаа хадань, табижа болоно.

«3» сэгнэлтэ 4 бэшэгэй дүримөөр, 3 сэглэлтээр, алдуутай гү, али 3 бэшэгэй дүримөөр, 5 сэглэлтээр алдуутай байһан, үгышье һаа бэшэгэй дүримөөр алдуугүйт аад, 7 сэглэлтээр алдуутай диктантын түлөө табиha.

«2» сэгнэлтэ 7 бэшэгэй дүримөөр, 7 сэглэлтээр алдуу гаргаһан гү, али 6 бэшэгэй дүримөөр, 8 сэглэлтээр алдуутай гү, али 5 бэшэгэй дүримөөр, 9 сэглэлтээр алдуутай, мүн 8 бэшэгэй дүримөөр, 6 сэглэлтээр алдуутай диктантын түлөө табиha.

Һуралсалай мониторинг хэхэ эрилтэнүүд

Буряад хэлээр һуралсалай мониторинг четвертьнүүдэй һүүлээр гү, али түрүүшын ба хоёрдохи һуралсалай хахад жэлнүүдэй дүнгүүдээр гэршэлэгдэдэг.

Мониторинг һурагшадай һургалгын дүнгүүдые сасуулан, зэргэсүүлэн, шүүлбэрилэн хэгдэхэ ёһотой. Удаадахи хүдэлмэринүүдэй дүнгүүдээр һуралсалай мониторинг элирүүлэгдэхэ: шалгалтын упражненинүүд, бэшэмэл харюунууд, текстнүүд, диктантнууд, шалгалтын холимог хүдэлмэри, аман шалгалта, хөөрэлдөөн, һурагшадтай уридшалан хүдэлэлгэ, хүсэд шийдхэгдээгүй асуудалнуудые шэнжэлүүлэн тайлбарилга, реферадуудые бэшэлгэ, олонийтын ажалда хабаадалга, элидхэл хэлгэ ба бусад.

Аман шалгалтаар элирүүлэгдэхэ үрэ дүнгүүд: һурагшадай хэлэн тодо сэбэр, уян нугархай, һанал бодолоо эли тодоор холбожо, мэдүүлэл, үгүүлэл бологон хэрэглэжэ шадаха ёһотой. Һуралсалай мониторинг элирүүлгэдэ холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгын хүдэлмэрийн дүнгүүд оролсодог.

Шухала шадабари ба дадалнууд

Һурагшад 8-дахи класс дүүргэхэдээ, имэнүүд шадабари ба дадалтай болохо ёһотой: нэрэ ба үйлэ холбуулалнуудай гол ба дулдыданги үгэнүүдые гаргадаг хэлэлгын хубинуудые зүбөөр олохо; сүлөө ба тогтомол холбуулалнуудые илгаруулха; мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоо (тааралдал, хүтэлбэри, шадарлал) зүбөөр илгаруулха; нэгэ бүридэлтэ ба хоёр бүридэлтэ мэдүүлэлнүүдые илгаруулжа шадаха; нэгэ түрэл гэшүүдтэй, хандалгатай, оролто үгэнүүдтэй, тусгаарлагдаһан гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүдые үгүүлжэ, зохёожо шадаха; 5-7-дохи классуудта үзэһэн бэшэгэй дүримүүдые, 7-8-дахи классуудта үзэһэн сэглэлтын тэмдэгүүдые дахуулалтай, сэхэ хэлэлгэтэй, нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүдтэ ба бусад хэрэгтэй дүримүүдтэ зүбөөр хэрэглэхэ.

1. Һурагшадай шухала шадабари ба дадал.

- Орёо мэдүүлэлнүүдэй байгуулга зүбөөр элирүүлхэ, тэдэнэй шүүлбэри хэжэ шадаха; холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүдэй хубинуудай хоорондохи удхын харилсаа илгаруулха;

- сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэлнүүдэй байгуулга ба сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр тайлбарилжа шадаха;
- үгүүлэлнүүдые хэлэгдэһэн янзаарнь илгаруулха; үгүүлэлнүүдые илгаруулжа шадаха.
- Эрдэм мэдэсээ бодото байдалда хэрэглэжэ хургаха.
- ухаан бодолоо хүгжөөхын тулада буряад литературынын үүргэ ехэ гэжэ ойлгуулха;
- түрэл һайхан хэлэндээ гамтайгаар, сэбэрээр хэлэжэ хургаха;
- хэлэнэй нөөсэ баяжуулха;
- бусад эрдэм шудалалгада буряад хэлэ хэрэглэлгэ.

Литературна хэлэн дээрэ хөөрэхэ ба бэшэхэ.

V—VIII классуудта үзэһэн бэшэгэй дүримүүдые мэдэхэ, бэшэлгэдээ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха.

VII—VIII классуудта үзэһэн сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр мэдүүлэлнүүдтээ табиха (нэгэ түрэл гэшүүдтэй, хандалгатай, оролто үгэнүүдтэй, ушарлагшануудтай, сэхэ болон өөршэлэн хэлэлгэтэй мэдүүлэлнүүдтэ). Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрой хоорондо тире табиха. Текстын найруулга зүбөөр элирхэйлхэ.

Һурагшадай мэдэсэ шалгалга

Шалгалта : шалгалтын упражненинүүд, бэшэмэл харюунууд, тестнүүд, диктантнууд, аман шалгалта, хөөрэлдөөн, һурагшадтай уридшалан хүдэлэлгэ, хүсэд шийдхэгдээгүй асуудалнуудые шэнжэлүүлэн тайлбарилга, реферадуудые бэшэлгэ, олонийтын ажалда хабаадалга, элидхэл хэлгэ ба бусад.

Аман шалгалтаар элирүүлэгдэхэ үрэ дүнгүүд: һурагшадай хэлэн тодо сэбэр, уян нугархай, һанал бодолоо эли тодоор холбожо, мэдүүлэл, үгүүлэл болгон хэрэглэжэ шадаха ёһотой. Һуралсалай мониторинг элирүүлгэдэ холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгын хүдэлмэрийн дүнгүүд оролсодог. Дүн гаргалгын шалгалта:шалгалтын холимог хүдэлмэри, шалгалтын диктант, тестнүүд.

Бүхэли зохёолой гү, али тэрэнэй али нэгэ бүлэгэйн удхада дүтэрхыгөөр, синтаксисэйнгээ талаар бүри сложно (дэлгэрэнгы простой мэдүүлэлнүүдтэй) текстнүүдые удхадань дүтэрхыгээр хөөрэлгэ ба изложени бэшэлгэ.

Бүхэли зохёолой гү, али тэрэнэй али нэгэ удха тухай өөрынгөө һанал бодомжо харуулангаа, хуряангыгаар аман хөөрэлгэ ба изложени бэшэлгэ.

Уншаһан зохёолой удхада табигдаһан асуудалнуудта элдэб цитата, баримтатай дэлгэрэнгы харюунуудые бэшэлгэ.

Шухала шадабари ба дадал. 8-дэхи класс дүүргэжэ байхадаа, һурагшад иимэнүүд шадабаритай ба дадалтай болоһон байха ёһотой:

Һурагшад 8-дэхи класс дүүргэхэдээ, иимэнүүд шадабари ба дадалтай болохо ёһотой: ниилэлдэһэн, дахалдаһан орёо мэдүүлэлнүүдэй байгуулга зүбөөр элирүүлхэ, тэдэнэй шүүлбэри хэжэ шадаха; холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүдэй хубинуудай хоорондох удхын харилсаа илгаруулха; сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэлнүүдэй байгуулга ба сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр тайлбарилжа шадаха; үгүүлэлнүүдые хэлэгдэһэн янзаарнь (юрэ хөөрэлгэ, зураглалга, бодомжолго) илгаруулжа шадаха; ямар нэгэн зохёолые шүүмжэлһэн үгүүлэл бэлдэхэ; үгүүлэлнүүдые найруулалайнь талаһаа илгаруулжа һураха (ниитын, уран һайханай). Хүнэй болон өөрынгөө зохёолгын алдуунуудые (бэшэгэй дүримөөр, сэглэлтын тэмдэгүүдээр, грамматикаар, найруулыннь талаар) оложо һураха; уран зохёолой хэм гүйсэд баримталжа һураха.

Сложно мэдүүлэлнүүдэй шүүлбэри хэжэ шадаха ба олон янзын иимэнүүд мэдүүлэлнүүдые зүбөөр зохёохо. Иимэнүүд мэдүүлэлнүүдтэ синтаксическа синонимуудые хэрэглэжэ шадаха.

Литературна хэлэнэй нормомуудые гүйсэд баримталжа һураха.

5 - 9 классуудта үзэһэн бэшэгэй дүримүүдые зүбөөр хэрэглэжэ шадаха.

8 – 9 классуудта үзэһэн сэглэлтын тэмдэгүүдые алдуугүйгөөр бэшэлгэдээ хэрэглэхэ.

Ямар нэгэн уран зохёолоор элидхэл бэлдэхэ ба хэхэ.

Ямар нэгэн зохёолдо литературна шүүмжэлгын статья бэлдэхэ. Публицистическэ шэнжэтэй зохёолго бэшэхэ. Зохёолгынгоо удхыень, хэлыень һайнаар мүлижэ, заһаха.

4. Тематическа түсэблэлгэ

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаари		ЭОР
		Хамта	Шалгалтын хүдэлмэри	
	Оршол.	1		
	Долоодохи класста үзэхэнөө дабталга.	5		
	Синтаксис	13		https://buryadxelen.com/backend/web/burlang/default/tutorial?art_id=162
	Мэдүүлэл	7	1	https://buryadxelen.com/backend/web/burlang/default/tutorial?art_id=173
	Юрын мэдүүлэл.	23	1	https://buryadxelen.com/backend/web/burlang/default/tutorial?art_id=177
	Мэдүүлэлэй гэшүүд	32	1	https://buryadxelen.com/backend/web/burlang/default/tutorial?art_id=178
	Дахуулалтай мэдүүлэлнүүд	10		
	Жэл соо үзэхэнөө дабталга	11	1	
		102	4	

Бурагшадай хэрэгсэлнүүд:

- 1 Бураад литература: 8-дахи класста үзэхэ ном. «Бураад литература» Бураад хэлэн: 6-дахи класста үзэхэ ном. «Бураад хэлэн» Ц.Б. Бадмацыренова, К.Н. Гармаева, Б.Ш. Ширапова. Улан – Удэ, Бэлиг, 2018 ;
- 4 Дидактические материалы по бурятскому языку для 5-9 классов. Батоев Б.-Д. Б. - Улан-Удэ: Бурятское книжное издательство, 2000

Багшын методическа хэрэгсэлнүүд:

1. «Методическа дурадхалнууд» 8-дахи класс. Ц.Б. Бадмацыренова, К.Н. Гармаева, Б.Ш. Ширапова, 2017
2. Диктантуудай суглуулбари. Бураад хэлэнэй багшанарнуудта зорюулһан пособи. 5,6 класс. Спасова Д.М. - п. Усть-Ордынский, 2006
3. Бураад хэлээр лабораторно-практическа хүдэлмэринүүд. Санжаева А.Б. - Улан-Удэ: Издательство Бурятского университета, 2000
4. Бураад хэлээр тестнүүд. Санжаева А.Б. - Улан-Удэ, 2001
5. Сборник сценариев уроков бурятского языка и литературы. - п. Усть-Ордынский, 2007
6. Бураад хэлэнэй бэшэгэй дүрим. Правила орфографии и пунктуации бурятского языка/ Л.Д. Шагдаровай ниитэ редакцияар. - 2-дохи заһагд., нэмэгд. хэблэл. - Улан-Удэ: "Бэлиг" хэблэл, 2000

Сахим юртэмсын хэрэгсэл:

1. <https://buryadxelen.com/backend/web/burlang/default/index>
2. <https://burlang.ru/>
3. <https://nomoihan.com/>